

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК ОСНОВА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ ПАРАДІГМИ ОСВІТИ

Микола Садовий

У статті розглядаються окремі ідеї О.В. Гіталова щодо проблеми розвитку та становлення трудового навчання та виховання у нових умовах роботи основної, старшої та профільної школи. На цій основі розглянуті шляхи реформування загальної середньої освіти, коли школа повинна надавати учням не лише міцні теоретичні знання з усіх дисциплін, а й передати їм певний виробничий досвід, розвинути в них творче практичне мислення, працьовитість й свідомість людини праці.

***Ключові слова:** трудове виховання, трудове навчання, технології, вибір професії, О.В. Гіталов, парадигма освіти.*

Актуальність проблеми. Нині з упевненістю можна стверджувати, що розпочато справу справжнього відродження трудового навчання та виховання молоді. Про це, зокрема, свідчать офіційна

постанова Верховної Ради України про відзначення 100-річчя від дня народження Олександра Васильовича Гіталова, українського хлібороба-новатора, істинного будівничого українського села, патріота держави. Аналогічне рішення [9] прийняла й сесія Кіровоградської обласної ради.

У травні 2015 року минає сто років від дня народження знаменитого хлібороба, двічі Героя Соціалістичної праці, члена президії Верховної Ради СРСР, людини, яка мала вільний доступ до вищої посадової особи СРСР, людини, яка з кінця 1950 р. була товаришем американського фермера Гарста із штату Айова, де вивчав досвід вирощування кукурудзи. Ще в той час американці дивувалися його знанням техніки особливо, коли він самотужки відновлював вузли, які вже вважалися непридатними до використання. Механізатор, бригадир тракторної бригади мав неабиякий вплив у державі на реалізацію практичних завдань трудового навчання та виховання учнів шкіл, забезпечення профорієнтаційної роботи [5]. Нині дана проблема стає все гострішою особливо на селі, адже у всі віка хліб був всьому голова. І не випадково сьогодні в Україні прийняті постанови на самому високому рівні.

Аналіз актуальних досліджень. В О.В.Гіталова було безліч товаришів у країні, США, в Кіровоградській області: В.С. Клюй, М.О. Сухомлин, Ю.Г. Целих, В.І. Щербина, В.Я. Круценко, Н.А. Калініченко, В.Д. Покрова та багато інших, які постійно спілкувались з ним і нині виокремлюють його виключну працелюбність і чимало людських чеснот. Вони зробили все, аби підняти із небуття проблему трудового навчання та виховання підростаючого покоління. Через народних депутатів добились не просто відзначення ювілейної дати хлібороба, а визнання на рівні держави важливості проблеми.

Тому **мета статті** полягає в акцентуванні уваги громадськості на необхідності трудового навчання та виховання підростаючого покоління

Виклад основного матеріалу. З огляду на сьогоднішній день є намагання втратити з пам'яті радянську епоху, яка хронологічно закінчилась у 1991 р., разом і з видатними особистостями, в тому числі й О.В. Гіталова. У засобах масової інформації, лексичні посадовців серед нинішніх визначальних осіб немає місця трактористу чи комбайнеру. Канули в лету й колективні господарства, яким потрібні були маяки на зразок Олександра Васильовича. За виключенням окремих випадків, не набрали належної потужності й фермерські господарства. Проте все більше і більше на порядок денний життя держави постає завдання включити у стратегічну програму розвитку країни сільгосппродукцію і зокрема, зернові, які мають добру урожайність на українських чорноземах. Значна втрата металургії рано чи пізно змусить повернутись до проблеми прискореного розвитку сільського господарства. Відповідно базою для цього є загальноосвітня школа, де споконвічно трудове навчання та виховання завжди були і є найважливішою якістю.

Так було у с. Комишувате за життя О.В. Гіталова, так є й нині у його послідовників В.Л. Комара та його брата П.Л. Комара. Цим людям необхідно висловити вдячність за те, що вони призупинили руйнацію села, у значній мірі відродили славні трудові традиції О.В.Гіталова.

Не так далеко від Комишуватого знаходиться с. Іванівка, де головою фермерського господарства працює С.Б.Омельяненко. Він як і О.В.Гіталов на шість місяців у 1993 році поїхав до США у штат Айова до кампанії «Піонер». Працював на тракторі, вивчав технології вирощування зернових, вирощування насінневих культур тощо. Він був ускладні делегації перших 6 осіб-практикантів. Повернувшись на рідну землю Сергій Борисович досяг, як і у свій час О.В.Гіталов рівній світовій культурі землеробства, придбання новітньої техніки, про яку Олександр Васильович і мріяв не міг. У фермерському господарстві є власний сучасний (навіть кращий від тих, які є у США) елеватор. Продовжувач ідей видатного земляка-механізатора впевнений, що майбутній розвиток сільського господарства полягає у розвитку крупних виробників традиційного вирощування зернових; спеціалізованих господарств з вирощування овочевих, фруктів, картоплі; спеціалізація виробників сільськогосподарського виробництва.

У 2007 році С.Б. Омельяненко знову поїхав до США з родиною до тих фермерів, де був 14 років тому, але тепер уже не як учень, а як рівноправним партнером. Його всебічному розвитку сприяло навчання в Одеському університеті на історичному факультеті (закінчив із відзнакою), робота в колгоспах с. Приюту та Новогорівці.

В.Л.Комар, П.Л.Комар, С.Б.Омельяненко, В.В.Арсирій та ряд інших є гідними продовжувачами ідей О.В.Гіталова і не випадково Новоукраїнські фермери дають більше 10% зернових всієї області. У них головна турбота – підвищення добробуту людей, які працюють на землі.

Частинна з них з гордістю говорять, що благословив їх на сільськогосподарську ниву їх земляк Василь Якович Круценко, вірний товариш О.В.Гіталова.

Актуальними у вказаних господарствах є і проблеми обґрунтування й підготовки учнів до вибору професії. Особливості полягають у тому, що на відміну від радянської епохи, молодь потрібно підготувати до життя в умовах конкуренції на ринку праці. В нинішній школі практичні працівники роблять спроби розв'язати проблему. Цей процес ще не завершено. Аналіз навчальної програми, методичних посібників з трудового навчання та технологій підтверджує це. На нашу думку, найбільш концентровано окреслено назрілі питання у накопиченому досвіді роботи шкіл Гайворонського, Вільшанського, Новгородківського, Новоукраїнського, Олександрійського міжшкільних навчально-виробничих комбінатах Кіровоградської області.

Узагальнюючи накопичену науково-педагогічну базу здобутків можна виділити проблему необхідності вироблення життєздатної парадигми такого навчання. Завданнями цієї парадигми, на нашу думку, мають стати [4; 5]:

- вироблення стратегії вироблення психологічної готовності особистості до сільськогосподарської праці;
- прищеплення виконавчої дисципліни, свідомого підпорядкування вимогам професійної діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва, переробки та збуту;
- підняття престижу праці сільського працівника;
- практична підготовка учнів до науково-обґрунтованого трудового навчання та виховання;
- підготовча робота до свідомого вибору професії.

На нашу думку, стратегічний напрямок розвитку загальноосвітніх навчальних закладів в Україні поки що остаточно не визначений. Запровадження стандартів освіти, декларації переходу на 12-річну середню освіту, намагання запровадити профільне навчання – це етапи пошуку свого освітянського місця у світовому освітньому просторі. Часті зміни, які називаються реформами пов'язані, насамперед з відсутністю наступності в освітній політиці освіти і науки України. Здебільшого частіше декларуються нові освітні парадигми навчання в тому числі і природничого циклу дисциплін. На практиці ж починаючи з запровадження класно-урочної системи навчання основним завданням школи є надання учням необхідної суми знань, яка забезпечує здобуття бажаної для учня спеціальності [4]. Необхідність наближення учнів для тієї чи іншої спеціальності визначалась соціальним замовленням суспільства.

У ХХ столітті в країні було традицією, що до вищих навчальних закладів (ВНЗ) поступали 33-35 % випускників середніх шкіл, ще 20 % – навчалися у технікумах, а решта здобували робітничі професії через систему професійно-технічних училищ (ПТУ), курсів тощо. Такий же розподіл склався в Європі, Канаді, Америці. Щодо якості знань, то випускники середніх шкіл мали ґрунтовну середню освіту.

Проте значне запровадження науково-технічного прогресу у виробництво в 70-і роки минулого століття, особливо у Західній Європі, Китаї, Японії тощо привело до поступової зміни парадигми навчання. Такі зміни в СРСР були надзвичайно повільними. Нова ж парадигма полягає у наступному [4; 5]:

– швидке запровадження у виробництво найновіших досягнень науки потребує нового типу фахівця, який би ще у школі навчився перетворювати набуті знання, відразу після їх вивчення, у безпосередню виробничу силу. Така ідея виникла у знаменитого хлібороба О.В. Гіталова ще на початку 70-х років минулого століття. Потрібна внутрішня мотивація навчання учнів, бо діти зараз не бажають навчатись не тільки у нас, а й в інших країнах;

– нові спеціальності змінюються за період трудової діяльності одного покоління людей 3-4 рази. Це викликає зміну спеціальності чи її значне удосконалення, а відповідно вимогу навчатись протягом всього життя, щоб нормально жити.

Ці дві причини викликають виникнення нової парадигми освіти, яка полягає у виборі освітнього простору й у запровадженні таких методів, прийомів, засобів навчання, які забезпечать вказані вимоги суспільства. Сутність нової парадигми полягає у наступному [4]:

– визначити, яка школа потрібна суспільству – середня загальноосвітня, яка дає загальну середню освіту з усіх навчальних предметів, чи вузько спрямована профільна школа американсько-англійського типу;

– висока якість знань забезпечується засобами перетворення знань у безпосередню виробничу силу (участь у конкурсах, змаганнях за гранти, відшукання ефективних варіантів облаштування життя тощо);

– вихованні в учнів такої якості, як необхідність навчатись протягом усього життя. Ці завдання вимагають своєчасної і оперативної інформації, насамперед, про новітні знання, умови конкурсів, змагань тощо. Це можна реалізувати через свідоме запровадження ІКТ у навчально-виховний процес.

Виходячи з цього актуальним є трудове виховання учнів протягом їх навчання в школі та вибір ними їх майбутньої професії. Невизначеність у структурі та змісті основної, середньої та профільної школи є очевидною. Надмірна кількість навчальних дисциплін не сприяє одержанню ґрунтовних базових знань, як це задекларовано. Надбання вітчизняної педагогіки з проблем трудового навчання та виховання за останні 30 років неодноразово переглядалися, аналізувалися [7; 8]. Згорнулася робота на шкільних дослідницьких ділянках, які раніше передбачалися навчальними програмами. Зникли учнівські виробничі бригади, звернуто первинну підготовку в школах трактористів, шоферів, теслів тощо. Кількість навчальних годин з трудового навчання скоротилась. Це стосується й навчальних дисциплін, які у тій чи іншій мірі пов'язані з трудовим вихованням школярів. Зокрема, на уроках фізики, біології, хімії, географії фізичної культури елементи трудового, розумового навчання та виховання забезпечуються не лише при засвоєнні теоретичного матеріалу, а й при виконанні лабораторних та практичних робіт. Проте, зокрема програма з фізики у 7 класі [3] відводить по одній годині на тиждень на вивчення основ фізики, будови речовин та світлових явищ.

У 8 кл. [3] відводиться по дві години на тиждень на вивчення механічного руху, взаємодію тіл, рух рідин, роботу і енергію, кількість теплоти, теплові машини. Безумовно, базових знань за такий обмежений час і загальному навантаженні не менше 6 уроків в день не одержати. Тому втрачається інтерес і мотивація навчання. Аналогічна ситуація і з програмою у 9 класах [3].

Щодо старшої школи, то в 10-11 класах уроків з технологій практично немає. Зникла з навчального плану така важлива дисципліна як креслення. Натомість додалися навчальні дисципліни, які мало несуть розвиваюче для учнів навантаження типу основи безпеки життєдіяльності, економіка, всевітня література, декілька історій, які не є мотивованими для учнів.

Має місце переважно інтенсивний, а не екстенсивний підхід до їх структурування і наповнення змістом. Відкриття зроблені в різних галузях науки та їх запровадження у народне господарство не знайшли відображення у змісті шкільних предметів. І це під час зростання обсягу знань і вмінь, які вимагає від випускника нова парадигма освіти.

Роботодавці підкреслюють, що після завершення школи випускник повинен не тільки володіти знаннями з класичних фундаментальних теорій, а й психологічно бути підготовленим до систематичної щоденної праці, бути озброєним новітніми знаннями, бути готовим сприймати сучасний рівень розвитку і досягнень суспільства в усіх галузях.

Отже, в сучасних умовах школа повинна надавати учням не лише міцні теоретичні знання з усіх дисциплін, а й передати їм певний виробничий досвід, розвинути в них творче практичне мислення, працьовитості й свідомості людини праці. В цьому провідна роль належить і трудовому навчанню й вихованню школярів про що постійно наголошують послідовники О.В. Гіталова.

В умовах ринкової економіки, коли від людини вимагається надійна, якісна і відповідальна праця, трудове виховання учнів набуває особливого значення. Не випадково у більшості країн світу трудова підготовка учнів стає невід'ємною складовою навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах [8].

Трудова складова в працях українських вчених-педагогів з давніх-давен виступала як досить суттєва педагогічна тенденція. Наш народ завжди вважав працю, трудову діяльність першоосновою буття людини, нації. Трудове виховання дітей здійснювалося шляхом створення умов, які сприяли ранньому залученню дітей до справжньої продуктивної праці, формуванню особистості трудівника, господаря. Дослідники бачили в праці велику перетворювальну силу, яка забезпечує прогресивний розвиток як суспільства в цілому, так і кожної людини, зокрема. Учнівська праця є умовою всебічного розвитку особистості, дієвим фактором його громадського становлення, засобом підготовки до життя. Предметом такого виховання виступає компетентність вихованця. К.Д. Ушинський наголошував, що саме виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати до праці життя. Він писав: «Якби люди внайшли філософський камінь, то біда була б невелика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або внайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство» [6].

Дбайливий господар невтомною працею вирощує хліб, звеличує землю, працьовитість традицію українського народу. Окреслені традиції плідно розвивали педагоги новатори у Вільшанському (П.В. Гринюк), Новгородківському (П.Ф. Козуль), Маловніківському (Г.М. Перебейніс), Новоукраїнському (Н.А. Калініченко), Олександрійському (І.Г. Півняк) районах [5].

У Павлишській школі В.О. Сухомлинського було правилом: «кожен школяр зорав свою ниву, виростив на ній свій колос, побачив сам себе у своїй праці». Автор цієї статті у свій час працював там.

Теоретично обґрунтував і практично довів необхідність функціонування учнівських навчально-виробничих бригад І.Г. Ткаченко [5].

З вказаним корифеєм-директором О.В. Гіталов постійно спілкувався, обговорював з ними проблемні питання середньої школи, трудового виховання і мав успішний вплив на перших осіб держави [1; 2].

Безумовно, умови для діяльності школи якісно і кількісно змінилися, виникли інші пріоритети. Постає гостра проблема формування готовності учнів до утвердження особистості в сучасних умовах розвитку конкурентного суспільства, яке мало вивчене, не досліджена його трансформація. Ще менш досліджено поняття готовності учнів до їх ставлення до ринку праці, реалізації себе в професійній діяльності. На нашу думку, такий напрямок досліджень необхідно продовжити на основі вивчення теоретичних основ професійної діяльності. Їх ґрунтовно розглядали науковці Н.В. Кічук, Л.В. Кондрашова, О.М. Ліненко, О.М. Пехота, В.О. Сластьонін та інші, як складне соціально-педагогічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, які забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій.

Виходячи зі здобутків дослідників ми поділяємо точку зору, що готовність учнів до праці в сучасних умовах розвитку економіки і суспільства в цілому передбачає:

1. Розвиток в учнів широкого діапазону індивідуальних і соціальних мотивів трудової діяльності (моральних, матеріальних, пізнавальних, естетичних та ін.).

2. Визначенні учнем суб'єктивних цілей праці, що відповідають мотивам його діяльності і особистим можливостям.

3. Формування у школярів уміння враховувати умови праці, необхідні для успішного досягнення визначених цілей.

4. Педагогічну підтримку у найповнішому прояві власного «Я» (самореалізації).

Безумовно, при формуванні готовності учнів до професійної діяльності визначальну роль відіграє така складова системи трудового виховання як трудове навчання (розумове, фізичне).

На першому етапі (початкові класи) уроки праці доцільно інтегрувати з уроками образотворчого мистецтва. Тоді вони стають уроками художньої праці, учні набувають елементарних навичок роботи з папером, картоном, пластиліном, природними матеріалами. Доцільно відновити діяльність учнів щодо вирощування сільськогосподарських рослин на пришкольній ділянці, ремонту наочних посібників, виготовлення корисних речей, подарунків тощо. Така посильна суспільно корисна праця закладає основи любові до праці, вміння й бажання працювати власними руками, сприяє розвитку інтересів і захоплення, організації корисних занять у вільний час.

Другий етап охоплює 5-9 класи. Він поділяється на два підетапи. У 5-7 кл. трудове навчання здійснюється по дві години на тиждень. У варіативних модулях виділяється формування навичок та вмінь, спираючись на набутий у початкових класах досвід, учні здобувають знання, вміння і навички з технологій виготовлення ляльок, іграшки, бісеру, приготування страв, догляд за рослинами та тваринами, іграшкові вироби з дерева, дроту та металопластика.

У 7-9 класах відводиться по одній годині на тиждень. До варіативних модулів включено технологію виготовлення виробів гачком, спицями, макраме, швейні вироби, ремонт одягу, виготовлення писанок, різьблення, виробів з лози, мозаїка, вирощування рослин, металообробка тощо.

Типовими програмами вивчення предмету «Технології. 10-11 класи» здійснюється по одній годині в тиждень незалежно від профілю (крім технологічного профілю – 6 годин).

Належна реалізація висновків з приведеного вище аналізу впливає на поступовий і свідомий вибір професії, вибір життєвого шляху, вибір долі. До цього слід готуватись з перших днів життя з орієнтацією на групу професій. Аналіз поданих абітурієнтами заяв у вищі навчальні заклади свідчить, що значна їх кількість не визначилась у майбутній професії, бо подають їх на самі суперечливі між собою напрямки підготовки. Від такого підходу мало залежить, наскільки в перспективі людина зможе реалізувати себе в різних сферах життя та діяльності, якими будуть її власні здобутки та віддача суспільству. Тому основним у виборі професії має бути розвиток інтересу особистості до певних виробничих сфер та замовлення суспільства. Більше ніж півстолітнє функціонування міжшкільних навчально-виробничих комбінатів країни показав їх перспективність у свідомому виборі учнями майбутньої професії.

В Кіровоградській області переконливого і багатогранного досвіду набув Гайворонський міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК), який недавно відзначив 50 років з дня свого заснування. Його зародження припадає на 1961 рік. Михайлом Михайловичем Ставчанським спочатку була створена міжшкільна майстерня. Педагог-новатор мав державницьке мислення і зрозумів, що забезпечити свідомий вибір професії можна за умов наявності добротної матеріальної бази, де сконцентровано новітнє обладнання і науково-обґрунтоване методичне забезпечення. Запровадженню такої форми трудового навчання та виховання сприяв член президії Верховної Ради СРСР, двічі Герой Соціалістичної праці О.В. Гіталов [2]. Вже у 1973 році рішенням місцевої влади на базі міжшкільних майстерень був створений міжшкільний навчально-виробничий комбінат, в якому навчались учні з 20 шкіл району. Згодом на базі комбінату учні мали змогу отримати одну з 15 професій, яких потребував регіон. Основою навчально-виховного процесу в Гайворонському МНВК було і залишається трудове виховання спрямоване на розвиток всебічно розвиненої, творчої працюючої особистості. Здійснюється оволодіння однією чи декількома спеціальностей.

Молодь, яка пройшла етап свого професійного становлення в МНВК більш комфортно почуває себе на ринку праці. І не дарма діяльність комбінату отримала визнання на найвищому рівні. Через декілька років досвід роботи був схвалений Міністерствами освіти СРСР та УРСР, узагальнений Академією педагогічних наук. Поширенню цього досвіду сприяв Д.Ю. Стельмухов, який тривалий час очолював відділ освіти Кіровоградського облвиконкому.

Не втратив привабливості комбінат і нині. На його базі 29 вересня 2011 р. проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію присвячену проблемам трудового навчання учнівської молоді та науково-практичний семінар на тему «Шляхи удосконалення трудового виховання та профільного навчання учнівської молоді в сучасних умовах роботи міжшкільних навчально-виробничих комбінатів». На основі вироблених рекомендацій створено Програму розвитку освіти Гайворонського району на 2011-2015 роки, яка затверджена рішенням Гайворонської районної ради. Вона передбачає оптимізацію мережі, зміцнення матеріально-технічної бази установ освіти. Визначено створення Гайворонського освітнього округу з

центром у міжшкільному навчально-виробничому комбінаті та п'яти опорних навчальних закладів: навчально-виховній комплексі «Гайворонська гімназія-загальноосвітня школа I-III ступенів №5», загальноосвітні школи I-III ступенів №1 м. Гайворона, сіл Солгутове, Хашувате, с/пшца Завалля. Маємо новий тип організації навчання та виховання молоді, а для цього необхідно формувати майбутнього учителя, здатного працювати у таких комбінатах та школах, учні яких навчаються і у комбінатах.

Висновки. Виокремлення в окремих напрямках трудового навчання та виховання у школах є нагальною педагогічною проблемою. Головною метою тут є формування умов для цілеспрямованого й свідомого вибору майбутньої професії. Визначальним у цьому є трудове виховання та профорієнтаційна робота, які в умовах нової парадигми освіти зазнають певних змін і доповнень залишаються тим вектором, що вказує молоді шлях у майбутнє. Саме такі ідеї не лише висловлював, а й реалізовував новатор-хлібороб В.О. Гіталов.

ВІБЛОГРАФІЯ

1. Волок М.М. Укліє тобі, хлібе!: [Про двічі Героя Соц. Праці механізатора колгоспу ім. XX з'їзду КПРС Новоукр. р-ну Кіровоград. обл. О.В. Гіталова] / Волок М.М. – Дніпропетровськ: Промінь, 1986. – 126 с. – (Серія: «Твоя майбутня професія»).
2. Гіталов, Александр Васильевич. Воспитать достойную смену: Из опыта работы Камышевской сред. шк. Новоукраинского р-на Кировоградской обл. УССР: [пособие для учителя] / А.В. Гіталов, Н.А. Калиниченко. – М.: Просвещение, 1985. – 95 с.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізика. Астрономія. 7-12 класи. – Київ: Ірпінь, 2005. – 80 с.
4. Садовий М.І. Особливості трудового виховання і профорієнтації в умовах нової парадигми освіти // Наукові записки / Ред. кол.: В.В. Радул, С.П. Величко та ін. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 125. – С. 32-37.
5. Трудова підготовка учнів сільської школи у центральному регіоні України (друга половина XX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Калініченко Надія Андріївна; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2008. – 38 с.
6. Ушинський К.Д. Праця в її психічному й виховному значенні / К.Д. Ушинський // Впбр. пед. творч. у 2 т. – К., 1983. – Т. 1. – С. 106.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв.] / Фіцула М.М. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 1997. – 192 с.
8. Ягупов В.В. Педагогіка: [навч. посіб.] / Ягупов В.В. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
9. <http://www.oblrada.kirovograd.ua/news/3327.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Садовий Микола Ілліч – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності, професор кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти України.